

Sygn. akt I UK 411/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 stycznia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania W. W.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Z.

o wysokość emerytury,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 29 stycznia 2014 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 14 listopada 2012 r.

I. oddala skargę kasacyjną,

II. zasądza od pozwanego na rzecz W. W. 120 (sto dwadzieścia) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 14 listopada 2012 r. uwzględnił apelację ubezpieczonej W. W. i zmienił oddalający jej odwołanie wyrok Sądu Okręgowego w

G. z 22 listopada 2011 r. oraz poprzedzającą go decyzję pozwanego organu rentowego z 18 sierpnia 2011 r. w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej prawo do obliczenia emerytury na podstawie art. 55 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej – „ustawa emerytalna”).

Ubezpieczona, urodzona 1 stycznia 1942 r., uzyskała od 1 marca 1997 r. wcześniejszą emeryturę na podstawie przepisów o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy. Podlegała nadal ubezpieczeniu społecznemu z tytułu równoległego zatrudnienia od 1981 r. u innego pracodawcy. To drugie zatrudnienie pracownicze zakończyło się w 2011 r. W. W. wystąpiła wówczas o zwykłą (powszechną) emeryturę na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej i obliczenie jej wysokości według nowych zasad, czyli jako pochodną od składek - art. 55 w związku art. 26 ustawy emerytalnej. Pozwany odmówił zastosowania regulacji z art. 55, stwierdzając, że może być zastosowana tylko do ubezpieczonych, którzy wystąpili z pierwszym wnioskiem o emeryturę po 31 grudnia 2008 r. Natomiast wnioskodawczyni emeryturę uzyskała już w 1997 r. Sąd Okręgowy tę decyzję pozwanego uznał za prawidłową. Stwierdził, że przepis art. 55 ma zastosowanie, gdy wnioskodawca nie jest jeszcze emerytem. Przemawia za tym treść - „ubezpieczony spełniający warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27”. O oddaleniu odwołania zdecydowało zatem wystąpienie z wnioskiem o emeryturę przed 31 grudnia 2008 r. (uzyskanie jej w 1997 r.). Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu wyroku korzystnego dla apelującej wnioskodawczyni stwierdził, że ma ona prawo do obliczenia emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy. Ubezpieczona uzyskała emeryturę od 1 marca 1997 r. w oparciu o przepis art. 27 ust. 1 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). Pozostawała jednak nadal w ubezpieczeniu społecznym z tytułu pracowniczego zatrudnienia w Szpitalu Miejskim w Z. do 20 maja 2011 r. i z wnioskiem o przyznanie emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej wystąpiła po zakończeniu tego zatrudnienia. W art. 55 ustawy emerytalnej jest mowa o spełnieniu warunków do uzyskania emerytury określonych w art. 27, stąd wystąpienie z wnioskiem o emeryturę należy wiązać z tym konkretnym świadczeniem (emeryturą z art. 27), a nie ze złożeniem

wcześniej wniosku o jakiegokolwiek świadczenie emerytalne przysługujące na innej podstawie prawnej.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie art. 55 w związku z art. 4 pkt 1 i 13 ustawy emerytalnej przez niesłuszne przyjęcie, że emeryt urodzony przed 1 stycznia 1949 r., mający ustalone prawo do emerytury od 1 marca 1997 r. i kontynuujący zatrudnienie oraz uiszczający składki emerytalne ma prawo do uzyskania prawa do emerytury kapitałowej na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy emerytalnej. We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano na istotne zagadnienie prawne dotyczące „wykładni przepisów o prawie emerytów urodzonych przed 1 stycznia 1949 r. do uzyskania emerytury kapitałowej na podstawie art. 55 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych”.

W odpowiedzi ubezpieczona wniosła o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej nie są zasadne i dlatego została oddalona. Zgodnie z art. 55 ustawy emerytalnej *„Ubezpieczonemu spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego i wystąpił z wnioskiem o przyznanie emerytury po dniu 31 grudnia 2008 r., może być obliczona emerytura na podstawie art. 26, jeżeli jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53”*.

Według skarżącego krąg podmiotowy uprawnionych do obliczenia emerytury na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej obejmuje tylko ubezpieczonych, którzy pierwszy wniosek o emeryturę złożyli po 31 grudnia 2008 r. Natomiast ci, którzy złożyli wniosek i uzyskali emeryturę wcześniej są już emerytami a nie ubezpieczonymi w rozumieniu art. 55 w związku z art. 4 pkt 1 i 13 ustawy emerytalnej.

Sąd Najwyższy zajmował się już wykładnią i stosowaniem art. 55 ustawy emerytalnej. W uchwale z 4 lipca 2013 r., II UZP 4/13, OSNP 2013 nr 21-22,

poz. 257, stwierdził, że ubezpieczony urodzony przed 31 grudnia 1948 r., który po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego kontynuował ubezpieczenie i wystąpił o emeryturę po 31 grudnia 2008 r., ma prawo do jej wyliczenia na podstawie art. 26 w związku z art. 55 ustawy emerytalnej, niezależnie od tego czy wcześniej złożył wniosek o emeryturę w niższym wieku emerytalnym lub o emeryturę wcześniejszą. Stanowisko to powtórzono w wyroku z 10 lipca 2013 r., II UK 424/12, LEX nr 1341674. W uzasadnieniu zauważono między innymi, że w utrwalonych poglądach judykatury, przyjmuje się, iż emerytura w niższym i w powszechnym wieku emerytalnym to odrębne rodzaje emerytur. Na emeryturę można przechodzić kilka razy. W sytuacji zatem gdy dopuszczalne jest kilkakrotne przechodzenie na emeryturę, byłoby niezbędne zaznaczenie w art. 55 ustawy emerytalnej, że wyliczenie emerytury w powszechnym wieku emerytalnym możliwe byłoby tylko wówczas gdyby był to pierwszy wniosek o emeryturę (nabycie statusu emeryta). Takiego zastrzeżenia nie można jednak z treści tego przepisu wywnioskować. W kolejnych dwóch wyrokach Sąd Najwyższy także nie uwzględnił stanowiska organu rentowego, z tym, że ubezpieczony pierwszy wniosek o emeryturę złożył po 31 grudnia 2008 r. i emeryturę obliczono mu według starych zasad (art. 53 ustawy emerytalnej), choć prawidłowo (jako świadczenie wyższe) należało ustalić ją na podstawie art. 55 w związku z art. 26 ustawy emerytalnej. Syntetycznie rozstrzygnięcie to wyraża teza, że w razie zbiegu możliwości obliczenia wysokości jednego tylko świadczenia – emerytury przysługującej ubezpieczonemu, urodzonemu przed 1 stycznia 1949 r., spełniającemu warunki do uzyskania emerytury na podstawie art. 27, który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe po osiągnięciu przewidzianego w tym przepisie wieku emerytalnego oraz z wnioskiem o przyznanie emerytury wystąpił po 31 grudnia 2008 r., organ rentowy jest zobowiązany obliczyć należne mu świadczenie emerytalne zarówno według dotychczasowych zasad (art. 27 w związku z art. 53), jak i według nowych zasad (art. 26 w związku z art. 55), a następnie przyznać mu emeryturę w wyższej wysokości (art. 55 w związku z art. 100 ust. 1 ustawy) – wyrok z 7 listopada 2013 r., II UK 143/13, dotychczas niepublikowany i wyrok z 4 września 2013 r., II UK 23/13, LEX nr 1375193.

Na tle sporu w obecnej sprawie należy stwierdzić, że regulacja z art. 55 ustawy emerytalnej odnosi się do pierwszego wniosku o emeryturę zwykłą, czyli powszechną, przysługującą na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej. Tylko taki jest zakres regulacji przepisu art. 55. Prócz warunków temporalnych przepis skierowany jest tylko do ubezpieczonego, który kontynuuje ubezpieczenie i nie występuje o emeryturę powszechną mimo spełnienia warunków. Uzyskanie przez takiego ubezpieczonego emerytury wcześniejszej nie jest przedmiotem tej regulacji i nie wyłącza go z kręgu uprawnionych do obliczenia emerytury powszechnej na podstawie art. 26. Pozwany nie może zasadnie twierdzić, że nie spełnia się w takiej sytuacji status „ubezpieczonego” z art. 55, gdyż wyłącza go status „emeryta”, skoro ubezpieczony uzyskał już wcześniejszą emeryturę. Zestawienie definicji emeryta i ubezpieczonego z art. 4 pkt 1 i 13 ustawy emerytalnej takiej tezy nie uzasadnia. Nie można zasadnie twierdzić, że ten, który kontynuuje i pozostaje w ubezpieczeniu z określonego tytułu, nie jest dalej ubezpieczonym w rozumieniu ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i ustawy emerytalnej, tylko dlatego, że wcześniej uzyskał już prawo do wcześniejszej emerytury. Innymi słowy określenia emeryt i ubezpieczony tylko deficyjnie są rozłączne (art. 4 pkt 1 i 13), co nie znaczy, że uprawniony do emerytury przestaje być ubezpieczonym, gdy kontynuuje ubezpieczenie emerytalne i rentowe po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i art. 4 pkt 13 ustawy emerytalnej). Wszak nawet urodzony po 31 grudnia 1948 r. może nabyć prawo do wcześniejszej emerytury (np. na podstawie art. 184 ust. 1 ustawy emerytalnej) i dalej będzie ubezpieczonym w aspekcie wyliczenia emerytury na podstawie art. 26. Prowadzi to do wniosku, że przepis art. 55 samodzielnie określa podmiotowy krąg uprawnionych do obliczenia emerytury na podstawie art. 26, jeżeli jest wyższa od obliczonej zgodnie z art. 53. Jeżeli więc uprawniony, czyli ubezpieczony spełniający warunki do emerytury zwykłej, nie występuje o tę emeryturę, lecz kontynuuje ubezpieczenia i z wnioskiem o emeryturę występuje po 31 grudnia 2008 r., to już tylko na podstawie wykładni literalnej uprawnione są dalsze stwierdzenia. Zasadnicze wyraża teza, że chodzi o pierwszy wniosek o emeryturę zwykłą złożony po tej dacie, dlatego możliwość obliczenia emerytury na podstawie art. 26 nie przysługuje w przypadku

wcześniejszego wystąpienia i uzyskania tej emerytury. Po wtóre uprawnienie łączy się tylko z emeryturą zwykłą (z art. 27), czyli z emeryturą powszechną, stąd bez znaczenia jest to, czy ubezpieczony wcześniej uzyskał taką emeryturę. Istotne jest to, że dyspozycja przepisu odnosi się do ubezpieczonego, który kontynuuje ubezpieczenia emerytalne i rentowe po spełnieniu warunków do zwykłej (powszechnej) emerytury. Takie wnioski z wykładni literalnej mają dalsze uzasadnienie w wykładni systemowej. Chodzi o zasadę zależności wysokości emerytury od składek na ubezpieczenia emerytalne, która ujmując generalnie jest już bardziej rygorystyczna niż dla urodzonych przed 1 stycznia 1949 r., albowiem o wysokości emerytury decyduje zgromadzony kapitał ubezpieczeniowy (składki). Taki kierunek wyznaczono w systemie emerytalnym, dlatego skoro emerytura ma być pochodną zgromadzonego kapitału, to odpowiednio powinien z niego korzystać ubezpieczony, któremu taki kapitał pozwala uzyskać wyższą emeryturę. Na tym gruncie przepis art. 55 przyjmuje w istocie funkcję regulacyjną. Uwzględnia zasadę, że prawo do emerytury powstaje z mocy ustawy z chwilą spełnienia warunków, jednak ważniejsze jest to kiedy ubezpieczony wystąpi o emeryturę, czyli będzie żądał realizacji prawa do powszechnej emerytury. Emerytury powszechnej (poza określonymi wyjątkami) nie przyznaje się z urzędu, czyli bez wniosku ubezpieczonego, nawet gdy uzyskał już uprzednio emeryturę wcześniejszą. W istocie to ubezpieczony urodzony przed 1 stycznia 1949 r. może zdecydować, czy będzie miał możliwość skorzystania z obliczenia emerytury na podstawie art. 26 (w związku z art. 55). Innymi słowy art. 55 z jednej strony określa potencjalną możliwość obliczenia emerytury na podstawie kapitału składkowego, z drugiej natomiast ze względu na określone w nim warunki, w tym kontynuacji ubezpieczenia, stanowi ograniczenie w korzystaniu z takiego obliczenia. Dla tych którzy kontynuowali ubezpieczenie nie jest to więc szczególny przywilej, lecz zwykłe uprawnienie do emerytury pochodnej od składek, czyli w takim reżimie jak dla urodzonych po 31 grudnia 1948 r. Ujawnia się tu także regulacyjny charakter przepisu, gdyż z obliczenia emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 nie korzystaliby ci, którzy choć mają niekrótkie ubezpieczenie po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (z art. 27), to jednak nie mają ciągłego (kontynuowanego) ubezpieczenia.

Reasumując, obecny skład aprobeuje wykładnię art. 55 ustawy emerytalnej przedstawioną we wskazanych wyżej orzeczeniach Sądu Najwyższego. Uprawnione jest zatem końcowe stwierdzenie, że uprawnienie do obliczenia emerytury na podstawie art. 26 w związku z art. 55 tej ustawy uprawniony ma ubezpieczony urodzony przed 1 stycznia 1949 r., który kontynuował ubezpieczenia emerytalne i rentowe i o emeryturę powszechną wystąpił dopiero po 31 grudnia 2008 r. Uzyskanie natomiast wcześniejszej emerytury nie wyłącza stosowania tej regulacji.

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach orzeczono na podstawie § 11 ust. 2 oraz § 12 ust. 4 pkt 2 (stosowanego odpowiednio do odpowiedzi na skargę kasacyjną) rozporządzenia z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.